

VILLA KARO
VILLA KARON YSTÄVÄT
LES AMIS DE LA VILLA KARO
Annankatu 31-33 E 67
00100 Helsinki

JÄSENLEHTI 4/2007 MEDLEMSBLAD KAHDEKSAS VUOSIKERTA

Postikortinäyttely hurmasi!

VILLA KAROSSA avattiin marraskuun puolivälissä vanhojen siirtomaa-aikaisten postikorttien näyttely. Näyttelyn isä on **Matti-Juhani Karila**, joka on pitkään kerännyt itsekin noita kortteja, mutta ennen kaikkea hän on solminut maailman laajuisen verkoston korttien saamiseksi, ja tulos onkin loistelas: Lissa Gbassan seinät täyttyivät mitä monipuolisimmin kadonnutta Afrikkaa esittelevistä kuvista.

Matti-Juhania avustivat hankkeessa valokuvaaja **Stefan Bremer** sekä Villa Karossa stipendiaattina ol-
lut taidepuuseppä/ kuvataiteilija **Eero Yli-Vakkuri**.

Myöhemmin samanaiheinen näyttely tullaan
panemaan esille Suomessa.

Kevään ja syksyn -08 stipendiaatteja

KEVÄÄN JA SYKSYN 2008 stipendiaatteja ovat kuva-
taiteilija **Heini-Maria Aho**, kuvataiteen maisteri
Hanna Maria Anttila, teatteri-ilmaisun ohjaaja
Oswald Basten, tutkija, VTM **Camilla Haavisto**,
tanssitaiteen maisteri **Elli Isokoski**, kuvataiteilija
Merja Kokkonen, taidehistorioitsija **Katve-Kai-
sa Kontturi**, kuvataiteilija **Karolina Kucia**, doku-
menttiohjaaja/TV-toimittaja **Jenni Linko**, nukke-
teatteritaiteilija **Anna Louhelainen**, taidemaalari
Inkeri Makkonen, hopeaseppä, kuvanveistäjä **Eila
Minkkinen-Niinimäki**, kuvataiteilija **Tero Nauha**,
kuvataiteilija **Susana Nevado**, arkkitehti **Päivi Poi-
kolainen**, kuvataiteilija **Petri Reinikainen**, graa-
fikko, taiteen maisteri **Marja Seliger**, afrikkalaisen
kirjallisuuden dosentti **Raisa Simola**, tekstiilityön
opettaja **Kirsti Soukka**, muotoilija **Kirsti Taiviola**.
Onnittelut kaikille valituiksi tulleille!

Rekordantal deltagare i oktober medlemskväll

VILLA KAROS vänner är intresserade av Mami Wata,
isynnerhet när **Anna-Maija Calderon** berättar om
egna personliga upplevelser. Anna-Maija Calderon
disputerar över ämnet denna höst och VK kontoret
var fullpackat under medlemskvällen med ivriga

åhörare som fick ta del av både bildmaterial och en introduktion till detta intressanta ämne.

I tillägg fick deltagarna höra **Anneli Sipilä** och **Tilla Kekki** berätta om det verk, bestående av gångar, stråhydda, bänkar och kantade rabatter mm, som under deras ledning byggts upp av en konstnärsgrupp från Finland, i undervisningsträdgården i Grand Popo. (ks. ss. 29–30)

Under kvällens lopp hade deltagarna tillfälle att inhandla nya Villa Karo-kort med fotomotiv, tagna av **Aila Marjamäki** (portar i Grand Popo) samt signerade utställningsaffischer av **Nalle Ritvola**.

Fortum finansierar ett stipendium

I SLUTET av oktober meddelade Fortum att de beslutat stöda Villa Karos verksamhet genom att sponsora ett arbetsstipendium för tre år, 2007 - 2009. Stipendiet skall ges åt en bildkonstnär.

Föreningen är glad över att ännu ett namn kan fogas till skaran av sponsorer vars namnskyltar finns i entréhallen till Villa Karo.

Eftersom hälften av Villa Karos operativa budget kommer från privata enskilda källor är varje sponsor ytterst viktig för den fortsatta verksamheten. Ett varmt tack för stödet!

Ensi kevään CIMO-harjoittelija valittu

ENSI KEVÄÄN CIMO-harjoittelijaksi on valittu Kauniaisista kotoisin oleva **Marina Lassenius**. Kielitaitoinen (mm. ruotsi, norja, ranska, englanti) Marina opiskelee Åbo Akademiassa. Marina työskentelee Villa Karossa tammi-kesäkuussa.

Marina Lassenius ny CIMO-praktikant

VARENS CIMO-praktikant heter Marina Lassenius. Språkkunniga (bl.a. svenska, finska, norska, franska, engelska) Marina är hemma från Grankulla och studerar för tillfället vid Åbo Akademi. Marina kommer att jobba vid Villa Karo fr.o.m. januari fram till maj.

CIMO:s nuvarande Villa Karo praktikant är Maarit Roström. Hon har jobbat i Grand Popo sedan september.

Lappset Oy lahjoitti kouluveneitä

LAPPSET OY joka on jo lahjoittanut Grand-Popon lapsille leikkipuiston on päättänyt tänä vuonna käyttää joulutervehdysrahansa Grand-Popon suistokylän kouluveneisiin.

Hieno päätös, joka ilahduttaa (ja hyödyttää) koululaisia vielä monena vuonna (ja jouluna)!

Suurkiitos!

Hieno yksityismuseo avattiin Loméssa

2000 vuotta vanha Nok-terracotta

TOGON PÄÄKAUPUNGIN Lomé'n kulttuuritarjonta parani kerta heitolla merkittävästi, kun sveitsiläissyntyinen mutta vuosikausia Länsi-Afrikassa elänyt antiikkikauppias ja keräilijä **René David** avasi siellä muutama kuukausi sitten oman museonsa eli Musée International du Golfe de Guinée'n.

Museo on helppo löytää. Se on tien oikealla puolella matkalla Lomé'n keskustaan Beninistä tultaessa. Museo on melkein Sarakawa Hotelia vastapäätä.

Museossa on suuri osa René Davidin yksityistä kokoelmaa. Osa hänen keräämistään teoksista on edelleen Galerie Ekoissa, joka puolestaan sijaitsee hyvin lähellä Lomé Hotel du Golfia ja sen vieressä kulkevaa ns. taidekatua. Gallerian virallinen osoite on 51, rue Tokmane. Hinnat galleriassa ovat samalla tasolla kuin eurooppalaisissa gallerioissa, mutta esineet ovat myös poikkeuksellisen korkealaatuisia.

René David on tehnyt merkittävää työtä yrittäessään ajoittaa – yhteistyössä eurooppalaisten tutkimuslaitosten kanssa – afrikkalaisia taideteoksia.

Museo on *Must* kaikille Lomé-kävijöille.

Jos käyt Madeiralla...

JOS KÄYT Madeiralla Funchalissa, poikkea ihmeessä Monte Palacen museoon (www.montepalace.com), jossa on esillä zimbabwelaista (tarkemmin sanoen Shona-heimon) nykytaidetta. Esillä on töitä mm. **Apitoni Kanyengalta**, sekä usealta naistaitelijalta (mm. **Erina Fanizanilta**) Museo on auki joka päivä 10.30 – 15.30.

Samalla käynnillä voit vieraila trooppisessa puutarhassa, jonne pääsee 9.30 – 18.00.

Nalle Ritvola lahjoitti taidettaan

STIPENDIAATTIMME **Nalle Ritvola** pitää joulukuussa Tampereella Grafiikanpaja Himmelblaun Koski-galleriassa näyttelyn, ja hän on lahjoittanut signeerattuja näyttelyjulisteita Villa Karon ystävien ostettavaksi.

Riemastuttava juliste maksaa vain viisi (5) euroa, ja hinta tulee lyhentämättömänä Villa Karolle! Eli kaikki halukkaat: ottakaa yhteys **Maisa Toivoseen** (puh. 09-2873 845)

Kiitos tuestasi, Nalle!

Suomalais-norjalaista yhteistyötä Grand-Popoon?

BERGENIN TAIDEKORKEAKOULU, TAIK ja Kuvataideakatemia ovat suunnittelemassa yhteisprojektia Grand-Popoon. Korkeakoulut suunnittelevat perustavansa Villa Karon läheisyyteen keramiikka/pronssityöpajan, joka tulisi myöhemmin toimimaan myös osana tulevasta Aarre-museosta.

Hankkeen vetäjinä ovat Bergenin taidekorkeakoulun professori **Tuula Lehtinen**, TAIKista professori **Tapio Yli-Viikari**, ja Kuvataideakatemiasta professori **Jyrki Siukonen**, jotka vierailevat Villa Karossa ensi huhtikuussa. Hankkeen koordinaattorina toimii Grand-Popon kulttuuripuiston taideosion vetäjä, kuvanveistäjä **Pertti Kukkonen**.

Työpajahankkeeseen liittyy luontevasti myös Grand-Popon kulttuuripuisto, johon tulevat taide-teokset kiinnostavat nekin taidekorkeakouluja. Niinpä e.m. kolme koulua suunnittelevat yhteisiä kursseja ja luentoja suomalaisille, afrikkalaisille ja norjalaisille taideopiskelijoille.

Villakarolaisten näyttely Kotkassa

Valok. Catarina Doepel

Kukitetut Tuula ja Pepe.

GALLERIA UDESSA KUVASSA avattiin 26. lokakuuta villakarolaisten yhteisnäyttely. Esillä on sama taiteilijaryhmä (**Alvar Gullichsen, Tuula Heini- lä, Pertti Kukkonen, Valpuri Kylmänen ja Tapani Mikkonen**) joka esiintyi Viisi vuotta – viisi taiteilijaa –näyttelyssä Galleria G:ssä Helsingissä. Kotkan näyttelyssä oli heidän lisäksi mukana myös **Heikki Laaksosen** töitä. Heikki on hänen aktiivinen Grand-Popon kävijä, koska hän on kantanut vastuuta kulttuuripuiston suunnittelusta.

AKPE`KAKA – KIITOS!

TEIN TYÖSKENTELY- JA OPINTOMATKAN Villa Karoon 6.12.04 – 01.02.05. Tutkin afrikkalaista kulttuuria ja kansanperinnettä suomalaisesta, kalevalaisesta näkökulmasta. Tutustuin valokuvatessani

Tokpa-Aizon kylään. Siellä vieraillessa sain lämpöisen vastaanoton, jollaista en ole saanut muual- la. Kylän rakennukset ovat valmistettu savesta ja kylässä ei ole sähköä. Ihmiset olivat ystävällisiä ja vieraanvaraisia, vaikka heillä itsellään ei ole liiemmin ylimääräistä rahaa. Tästä kylän ihmisten ystävällisyydestä ja vieraanvaraisuudesta sain ajatuksen pitää näyttelyn Helsingissä Kaapelitehtaalla Lasten ikioma -galleriassa. Halusin jollain lailla auttaa tätä kylää. Sain ajatuksen, että toisin lasten piirustuksia Suomeen ja pitäisin näyttelyn, jossa piirustukset myytäisiin ja tuotto menisi lasten koulutarvikkeiden ostoon. Toivoin tämän auttavan mahdollisimman monen lapsen koulunkäyntiä.

Menin 25.11. 2005 takaisin Grand-Popoon jatka- maan projektiani. Valokuvasin siellä Tokpa-Ai- zon kylän lapsia ja naisia. Lapset piirsivät mi- nulle yhteensä 43 teosta, jotka olivat myynnissä Suomen näyttelyssä ja siellä oli myös minun va- lokuviani. Valokuvat kertoivat kylän arjesta, jos- sa naiset hoitavat lapsiaan samalla kun he työskentelevät. Afrikkalainen valo, värit ja tuoksut antoivat uutta perspektiiviä kuvilleni ja oli ihanaa kuvata kylän toimintaa arkipäivän tohinassa. Toi- voin, että tämä näyttely toisi Suomessa Afrikka- teemaa esille lasten kautta ja tukisi monikulttuu- rista Suomea. Näyttelyn avasi **Chris Nyström** Villa Karosta ja **Heikki Mäntymaa** esitti perfor- manssin avajaisissa. Näyttelyn tuoton 475 € lahjoitin Tokpa-Aizon lapsille.

Tarja Bruun

**Lehdistötiedote 'stipendiaattien
uutistoimistosta' / Georg Wallgren:**

KAKKOSKERROKSEN YLIOPISTO!

NELJÄN intensiivisen tutkimusviikon jälkeen on korkea aika korottaa tieteellistä tasoa Villa Karossa. Liki kymmenen vuotta vanha Villa Karon kulttuuri-instituutti jatkaa toimintaansa pohjakerroksessa niin kuin ennenkin, mutta ylemmässä osastossa toimii tästä lähtien Villa Karon Yliopisto!

Matemaattis-tieteellinen jaosto ja oikeustieteellinen haara ovat toistaiseksi vähän heikommin edustettuina. Mutta teologinen tiedekunta, lääketys ja sielunhoito sekä humanistiset tiedekunnat seisovat sitäkin vahvemmallalla pohjalla.

Valtiotieteen tiedekunta / Kommunikaatio ja Maanmittauslaitos

PROFESSORI REGINE SCHÖN,

Väitöskirja: "Der Nahekontakt von Dritten Gradt des Mini-Individuen im primitiven Westen Afrika" (suom. Kolmannen asteen kosketus juniori-henkilöihin Länsi Afrikan alkukantaisissa heimokulttuureissa. Eng. Close Encounter of the Third Kind)

Professori Schönin tutkimukset keskittyvät Länsi-Afrikan geografisen kartan valkoisten ja mustien alueiden kartoittamiseen ja valokuvaukseen.

Viimeisin aluevaltaus : Professori Schön on erikoistumassa lemmenohitoriksi. Luentosali: l'Eglise Presbyterien

Historiallis – Filosofinen tiedekunta / Kulttuuri- ja etnomusiikillinen laitos

PROFESSORI EMERITUS, GEORG "Mister Georges" WALLGREN, People-to-people metodin alullepanija. Väitöskirja: "Afro - amerikkalaisen populäärimusiikin seksuaaliset juuret"

Suosittu ja jo kauan tutkittu tieteenala, josta jatkuvasti avautuu uusia kiinnostavia, ennestään tuntemattomia tutkimuskohteita. Suuren kysynnän vuoksi uusi laudatur-kurssi alkoi lokakuussa.

Professorin kädestä pitävä neuvonta ja henkilökohtaiset tienviittaukset vierailutunneilla virasto-aikaan. Luennoista ilmoitetaan myöhemmin

Teologinen tiedekunta / Animistis – teosofinen laitos

HUMPPATIETEEN MAISTERI, SUVI “Mami Si”
VASAMA, HM

Julkaisematon lisensiaattityö: “Shamanistiset transsitilat sekä länsieurooppalaisten kansojen tukahduttamien luonnonvoimien uudelleen löytäminen”

Tutkielma, joka ei ole maisteri Vasaman ensimmäisiä, on ollut valmistumassa jo pitkään mutta taitaa taas jäädä viimeistelemättä. Ainoastaan kirjallisuusluettelo on kirjoittamatta, kaikki muu on jo valmiina. Mutta koska maisteri Vasama on kuvanveistäjä, joka käyttää molempia käsiään yhtä paljon, hän ei ole pystynyt päättämään kirjoittaisiko puhtaaksi vasemmalla vai oikealla kädellä.

Maisteri Vasaman luennot järjestetään epä-säännöllisesti joka toinen viikonpäivä, yöaikaan.

Sosiologinen tiedekunta / Kulttuurienvälisen interaktiivisen vuorovaikutuksen laitos

YLIOPISTON DEKAANI, v.t. professori MAARIT
ROSTRÖM

Väitöskirja: “Platonisten suhteiden kompleksisuus kulttuurienvälisissä kontakteissa – Tapauskohtainen tutkimus Saharan eteläpuoleisen Afrikan asukkaitten ja yovojen kohtaamisista. »

Väitöskirjan pohjalta on jo kehitteillä luonnos jatkotutkimuksesta, sekä mahdollinen paljastuskirja “X-files. Totuus taiteellisen ja tieteellisen luomistyön takana ».

Tutkimuksen kannalta ainoaksi ongelmaksi muodostui lähes täydellinen objektiivisuuden puuttuminen tieteellistä analyysia muotoiltaessa.

Arkipäivisin professori Roström hoitaa myös tiedekunnan kansliapäällikön virkaa.

Jäämme innolla odottamaan uusien tutkijoiden saapumista Villa Karoon, mikä tulee vahvistamaan entisestään yliopiston toimintaa ja laajentamaan tutkimuskenttää uusiin ulottuvuuksiin.

Jussi Moilanen:

BENINISSÄ RIITTÄÄ NÄHTÄVÄÄ!

GRAND POPON rantakylä on yksi Beninin suosituimpia matkakohteita; upea ranta, kalastajat työntämässä venettä merille ja lapset matkalla kouluun ja sieltä takaisin. Meren jatkuva kohina ja ympäriltä kuuluvat rumpurytmit luovat aivan oman tunnelmansa. Beninissä on kuitenkin muitakin mielenkiintoisia matkakohteita, tässä ensikertalaisille ja miksei myös kokeneemmallekin Afrikan-kävijälle muutama vinkkejä:

Ouidah

VOODOON kehtona ja orjareitistään tunnettu Ouidah on vaikuttava paikka. Tämä Grand Popon ja Cotonoun välimaastoon sijoittuva kaupunki tuntuu sykkivän aivan omaa elämäänsä. Voodoo näky täällä vahvasti jo katukuvassa ja asiaan perehtymätön saattaisi tuntea olonsa jopa turvattomaksi. Orjareitin läpikäyminen kertoo syyn tuskalle ololle. Tällä kaupungilla on synkkä, verinen historia. Orjien reitin vankilasta laivaan voi itse kävellä, opas kannattaa kuitenkin hankkia kertomaan reitin ja historian yksityiskohtia.

Itse mystisen voodooon tunnelmaan pääsee Python-lahkon temppelissä. Savivallien keskelle rakennettu temppeli koostuu muutamasta pienehköstä savimajasta, jokainen eri tarkoitusta varten. Yksi näistä on pyhitetty pythonkäärmeiden lepoti-laksi. Lattialla on kymmenittäin pythoneita.

Osa python-temppelin käärmeistä.

Valok. Catarina Doepel

Ouidahissa ollessaan kannattaa myös käydä orja- ja voodoo-museossa. Museoiden tavarat ovat melko vähissä, rakennuksen tulipalosta johtuen, mutta oppaan kertomukset korvaavat opettavuudessaan tavaroiden vähyden. Museo sijaitsee vanhassa portugalilaisessa linnakkeessa, jossa orjia pidettiin ennen heidän lähettämistään orjareittiä pitkin meren rannalle ja laivaan.

Voodooon harrastajalle paras aika Ouidahin vierailulle on tammikuun alku, sillä tammikuun 10. päivänä voodooon harjoittajat ympäri maailman kerääntyvät sinne – samoin Grand-Popoon - valtavaan juhliin.

Cotonou

BENININ SUURIN KAUPUNKI, Cotonou on hektinen, nopeasti kehittyvä metropoli. Kaupungin vanhoja, leveitä hiekkateitä ollaan kovaa vauhtia päällystämässä. Liikenne on monin paikoin näiden töiden takia kaoottisen oloista, täynnä sinne tänne ryhmissä säntäileviä mopoja, sekä mitä merkillisimmässä lasteissa olevia autoja. Teiden varsilla näkyy yhä vanhoja bensa-asemia: pieniä puisia pöytiä, joiden päällä on isoja pulloja täynnä erivärisiä nesteitä bensaa, eikä omenamehua kuten moni turisti ensin luulee. Tähän näkyyn kiteytyy pitkälti kaupungin henki. Yrittäjiä löytyy joka lähtöön, monet varsin erikoistuneita; tien varrella saattaa näkyä hökkeli, jonka seinä on päällystetty pölykapseleilla, seuraava hökkeli auton ikkunoilla. Mitä tahansa tavaraa saattaa löytyä koko kaupallinen tästä kaupungista.

Cocotier-kaupunginosa on selkeästi rikkaampaa seutua. Siellä asuvat rikkaat, poliitikot ja julisuuden tähdet sekä luonnollisesti ulkomaalaiset – lähinnä valkoiset. Tietkin ovat asfalttia, eikä

muun kaupungin hälinää juurikaan kuule. Tämä alue onkin enimmäkseen pelkkää asuinalueita.

Cotonoussa on Beninin paras tarjonta, jos kaipaa viihteelle tai ostoksille. Baareja näkyy tiheään katukuvassa ja ravintoloiden vaihtoehdot tarjoavat ruokia katukeittiön sapsuskoista gourmet-keittiön taidonnäytteisiin. Yökerhoja löytyy useampi ja livemusiikkia on tarjolla joka ilta ja päivä.

Ganvié

KESKELLE NOKOUÉ-JÄRVEÄ rakennettu Ganvié on erikoisuudessaan vaikuttava näky. Kanooteilla liikkuvat ihmiset tuntuvat ensiksi palkatuilta näyttelijöiltä, eihän kukaan voi hoitaa kaikkia askareitaan ja toimia veneillä. Hetken menoa katseltuaan tajuaa, että nämä ihmiset todellakin elävät ilman tukevaa maata jalkojensa alla.

Tori muodostuu tiettyyn aikaan kylän aukealle, kun pienistä veneistään ruokatarvikkeita myyvät naiset melovat paattinsa yhteen sumaan. Tilanne on näkemisen arvoinen.

Mangrove-metsä

Mono-joen varrella, noin viiden minuutin semi-dzan-matkan päässä Grand-Popon keskustasta pääsee veneellä katsomaan Mono-joen reunoilla kasvavaa mangrove-metsää. Tämä metsälaji on yksi maailman harvinaisimpia ja uhanalaisimpia ja sitä löytyy vain näillä leveysasteilla, suistoalueilla. Metsä on eksoottisen näköinen, mutta suuria odotuksia ei kannata rakentaa, sillä tätä nähtävyyttä pääsee katsomaan vain ulkopuolelta. Metsä on niin tiheää, että sen sisään pääseminen vaatii jo melkein Indiana Jonesin energiaa.

Jussi Moilanen

Kirjoittaja on jäsenlehden toimittaja

POIKAIN RALLIA PENDJARISSA

Otteita Samuli Ojanperän matkapäiväkirjasta

Maanantai 14.2.

HERÄTYSKELLO soi klo 4:30. Lähdimme pimeyden vallitessa Alphonsen kyydissä Cotonouhun, jossa hyppäsimme African Linesin bussin kyytiin. Bussin takaosa osoittautui tuskaisen kuumaksi, varsinkin bussin ollessa paikallaan. Noin 10 tunnin matkan jälkeen saavuimme Natitingueen. Hotelli Le Vieux Chevalier löytyi lopulta lukuisten kyselyjen jälkeen pienen koulutytön avustuksella. Söimme pienen, kuivan ja erittäin sitkeän lihapaalan kukin eri lisukkeilla hotellin ”ravintolassa”. Suunnittelimme seuraavan päivän ohjelmaa stipendiaattien kanssa, nautimme muutaman oluen ja menimme nukkumaan.

Tiistai 15.2.

PÄIVÄN OHJELMASSA oli siirtyminen Tanougouhun, josta olisi enää lyhyt matka Pendjarin luonnonpuistoon. Matka alkoi paikallisen oppaan kyydillä Toyota pick-upilla. Autossa oli kaksi penkkiriviä sisällä sekä lavalle isketyt penkit, joilla kolme ihmistä istui vuorollaan. Jo edellisenä päivänä oli tullut paljon tarjouksia oppailta lähteä näyttämään luonnonpuistoa, mutta päädyimme lopulta varaamaan oman oppaamme hotellin henkilökunnan kautta. Ajoimme Somba-heimon asuttaman alueen läpi. Nämä ihmiset ovat eläneet hyvin eristyksissä länsimaisesta sivistyksestä ja joutuivat hiljattain valtion määräyksestä aloittamaan vaatteiden käytön peittääkseen tietyt ruumiinosat. Somba-talot olivat kaksikerroksisia savimajoja ja ainoita laadussaan. Paikalliset vilkuttelivat iloisesti ohi ajavalle autolle, tosin kiviäkin heitettiin, kun otimme valokuvia auton lavalta.

Somba-alueen loputtua pysähdyimme paikalliselle torille, josta ostimme banaaneja ja mukaan

tarttui myös hieno saviruukku. Siitä jatkoimme Tanougoun vesiputouksille, jossa yömajamme sijaitsi. Menimme heti uimaan ja peseydyimme hienosta punaisesta pölystä, jonka peittämiä me kaikki olimme auton lavalla istumisen jäljiltä. Hypimme kallion reunoilta raikkaaseen lampeen, josta vesiputous ja korkea kalliioseinä muodostivat paratiisimaisen näyn.

Kiipesimme myöhemmin illalla läheisen korkean kallion huipulle, josta näkyi vesiputous vastakkaisella vuorensinämällä ja alas laaksoon, jossa hotellimme sijaitsi. Illalla söimme pienet annokset helmiäiskanaa, koska muuta tai enemmän ei yksinkertaisesti ollut tarjolla.

Keskiviikko 16.2.

AAMULLA klo 07:00 lähdimme kovaa vauhtia kohti Pendjarin luonnonpuistoa, koska olimme op-
paamme mukaan jo hieman myöhään liikentees-
sä. Eläinten näkeminen aikaisin aamulla on to-
dennäköisempää kuin päivällä, jolloin mikään tai
kukaan ei liiku. Kuskimme veti luonnonpuistoon
päästyämme mutkat suoriksi ja aina jonkun eläi-
men nähdessämme veti liinat kiinni, jolloin kame-
rat lauloivat hetken kunnes taas sora lensi. Tä-
mä tehokas ja vauhdikas tyyli sopi hyvin meille
pojille. Bongattuja eläimiä kertyi: kotka, villisika,
kolme eri antilooppilajia, puhveli, krokotiileja,
norsuja, virtahepo ja paviaani. Saldo ylitti roimas-
ti odotuksemme. Luonnonpuistossa tehdyn kier-
roksen jälkeen palasimme putouksille uimaan ja

oluella, josta matka jatkui Tangietan kautta (jossa kuljettaja joi kaksi litraa olutta) Natitingueen.

Illansuussa lähdimme etsimään yöelämää Natitinguen yöstä, aika heikoin tuloksin. Tutkimusmatkaa vaikeutti hieman se, että koko kaupungista meni sähköt!

Torstai 17.2.

EDELLISEN YÖN lyhyet unet helpottivat nukkumista paluumatkalla. Aikaisemmasta viisastuneena istuimme nyt bussin keskiosassa, jossa oli hieman ”viileämpää”. Alphonse oli illalla Cotonoussa vastassa ja ajoi meidät pimeään Grand Popoon, sellaiseen josta olimme lähteneetkin.

Kirjoittaja on Villa Karon ystävä.

Villa Karon uusia postikortteja saatavilla!

NYT KANNATTAA toimia nopeasti ja tilata Villa Karon uusia hienoja kortteja. Kuuden kortin ja kuoren pakkauksen saa 15 eurolla! Tilauksen voi tehdä puhelimitse (09-2783 845) tai sähköpostitse (villakaro@villa-karo.org).

Riku Elovainio:

Grand-Popon ja Comén terveydenhuoltojärjestelmän toimivuudesta

Beninin terveyslukuja (suluissa Saharan eteläpuolisen Afrikan keskiarvot):

Elinajanodote (2005) : 53,8v. (46,1v.)

Alle 5v. lapsikuolleisuus (2004) : 15,2% (17,4%)

Väestöstä aliravittuja (2003) : 14% (30%)

HIV vallitsevuus (2005) : 1,8% (6,1%)

Tuberkuloosi vallitsevuus (2005)

: 0,14% (0,54%)

Vuosittaisia malariatapauksia (2001) : 0,11/as. (-)

Terveydenhuoltomenojen osuus valtion budjetista (2004) : 9,8% (8,8%)

Lääkäreitä (2004) : 4/100 000as. [yhteensä 311 lääkäriä] (17/100 000as.)

(Lähteet : WHO, UNDP)

Yleisimmät syyt hoitoon hakeutumiselle Grand-Popon pääterveyskeskukseen (pois lukien synnytykset ja muut äitiyskäynnit):

1. Malaria (n. puolet kaikista tapauksista)

2. Hengitysteiden sairaudet

3. Eriasteiset ripulit

4. Onnettomuudet ja niiden aiheuttamat traumatologiset seuraamukset

(Lähde : Grand-Popon johtavan lääkärin tilastot)

Beninin terveydenhuoltojärjestelmän peruspiirteet

BENIN on järjestänyt terveydenhuoltonsa kolmiportaisen hoitotarjonnan varaan.

Ylin, kansallinen hoitotaso kiteytyy Cotonoussa sijaitsevaan yliopistosairaalaan : Centre National Hospitalier et Universitaire (CNHU). Tämä on niin sanottu ylin referenssisairaala, jossa hoidetaan kaikki vaikeimmat tapaukset. Sinne on täten keskitetty erikoislaitteet ja lääketieteellinen erityisosaaminen.

Keskitasolla Beninin terveysjärjestelmä toimii ”läninsairaaloiden” (Centre Hospitalier Departemental - CHD) ympärillä, joita Beninissä on yhteensä kuusi. Grand-Popoa lähin CHD on Lokossassa.

Alimmalla tasolla terveydenhoitojärjestelmä on jaettu sairaanhoitoalueisiin (Les Zones Sani-

taires, ZS). Sairaanhoitoalueet ovat koko Beninin terveydenhoitojärjestelmän selkäranka, sillä valtaosa kaikista toimenpiteistä tapahtuu tällä tasolla; vain harva beniniläinen on käynyt muissa sairaaloissa.

Grand-Popo, Comé, Bopa ja Houéyogbé kuuluvat Comén sairaanhoito- alueeseen.

Terveydenhuolto paikallisella tasolla

SAIRAANHOITOALUEELLA TOIMII useita eri terveydenhuollon yksiköitä.

Kylätasolla löytyvät Unité Villageoises de Santé-toimipisteet (UVS), joskaan ei joka kylästä ja niiden sijoittelu on melko sattumanvaraista. Ne eivät myöskään varsinaisesti kuulu sairaanhoitopiirin hallinnon piiriin eikä niillä ole edustusta paikallisessa terveystieteessä. Tämä tarkoittaa käytännössä mm. sitä, että ne eivät ole minkään eikä kenenkään valvonnan alaisia. Kunnallisella johtavalla sairaanhoitajalla on toki velvollisuus käydä tarkistamassa alueensa UVS-yksiköitä, mutta suoraan hän ei voi vaikuttaa näiden toimintaan.

UVS-yksiköiden henkilökunnalla ei myöskään ole minkäänlaista lääketieteellistä koulutusta ja se saa palkkansa yksinomaan potilaiden maksamista maksuista. ”Hoitajaksi” valitaan yleensä joku kylän lukeneista miehistä tai naisista. Tämä henkilö käy sitten muutaman viikon kurssin, jonka aikana hänet perehdytetään joihinkin perustoimenpiteisiin.

UVS:en olemassaolo perustuu siihen, että niiden ajateltiin aikoinaan toimivan eräänlaisina ensiapuasemina, joissa tehtäisiin joitakin yksinkertaisia toimenpiteitä ja joista ohjattaisiin potilaat eteenpäin jatkohoitoon. Käytännössä on kuitenkin käynyt niin että UVS:t ovat ottaneet vastuulleen paljon sellaisia toimenpiteitä, jotka periaatteessa tulisi tehdä isommissa yksiköissä.

UVS:stä seuraavaksi ylemmällä tasolla ovat kuntien osa-alueiden terveyskeskukset : Centre de Santé d’Arrondissement (CSA). Esimerkiksi Grand-Popon kunnan alueella on kuusi tällaista terveyskeskusta. Näissä on usein kaksi osastoa : perusterveydenhoidon puoli ja neuvola.

Henkilökuntaa keskiverto terveyskeskuksessa on noin kymmenisen; esimerkiksi Agouèssa oli kaksi sairaanhoitajaa, kaksi kätilöä, neljä apuhoitajaa, kaksi lääkkeistä vastaavaa henkilöä ja yksi kirjanpitäjä. Tällaisessa terveyskeskuksessa ei ole laboratoriota eikä lääkäriä. Teoriassa tosin lääkärin tulisi käydä pitämässä vastaanottoa kerran viikossa kaikissa alueensa terveyskeskuksissa, mutta käytännössä nämä vierailut jäävät usein tekemättä.

Centre de Santé Communal (CSC) on kunnallinen pää-terveyskeskus, niitä on yksi joka kunnassa ja ne löytyvät yleensä kunnan ”kirkonkylästä”. Nämä terveyskeskukset ovat isompia yksiköitä, joissa henkilökuntaa on jo yli 20 (Grand-Popon pääterveyskeskuksessa on 25 työntekijää). Lisäksi sieltä löytyvät lääkäri sekä laboratorio. Lääkäri ei tosin aina ole paikalla, sillä kuten tapaamani lääkäri asian ilmaisi: ”Kyseessä on lähinnä hallintolääkärin rooli ja iso osa ajasta menee erilaisissa kokouksissa”.

CSC:n lääkäri ei siis juuri ota vastaan potilaita, paitsi niissä tapauksissa, joissa joku tarvitsee esim. lääkärin allekirjoittaman todistuksen (esim. passia varten) - tällöin tulee varata aika hyvissä ajoin. Potilaita hoitavat siis sairaanhoitajat, apuhoitajat ja kätilöt. Lääkäri on parhaimmillaankin vain konsulttiapuna muulle henkilökunnalle.

Vasta kunkin sairaanhoitoalueen ylimmällä tasolla, aluesairaalassa (Hôpital de Zone, HZ) löytyy lääkäreitä, jotka ottavat vastaan potilaita.

Grand-Popoa lähin aluesairaala löytyy Comésta se palvelee myös Bopaa, Houéyogbéa ja Coméa itseään). Sieltä löytyvät erikoisalojen osastot sekä erikoislääkärit; se on myös ainoa paikka mistä alueellisella tasolla löytyy leikkaussali ja kirurgi. Tähän alueelliseen referenssisairaalaan siirretään kaikilta alemmilta tasoilta ne potilaat, jotka vaativat erikoishoitoa. Grand-Popon sairaista lähetetään Coméen n. 5% ja Agouèsta n. 10% .

Onko alueellinen terveydenhuoltojärjestelmä tarpeeksi kattava?

JOS TARKASTELEE ASIOITA puhtaasti määrällisestä näkökulmasta niin alueellinen terveydenhuoltojärjestelmä on melko kattava – pelkästään Comén terveydenhuoltoalueella on useita kymmeniä yksiköitä. Henkilökuntaa on myös melko paljon eikä kukaan haastattelemistani terveydenhoidon ammattilaisista valittanut kiirettä tai henkilöstöpulaa.

Onko lääkäreitä tarpeeksi?

MUTTA vaikka henkilökuntaa onkin melko paljon niin lääkäreitä on selvästikin kovin vähän. Koko Beninin lukuja tarkasteltaessa tulee selväksi, että se on yksi lääkäriköyhimmistä maista koko maailmassa; Saharan eteläpuolisessa Afrikassa on keskimäärin kolme kertaa enemmän lääkäreitä kuin Beninissä. Lääkäreiden vähyyteen on varmasti monia syitä mutta osittain tämä johtuu tietyistä valinnoista joita on tehty kun on rakennettu beniniläistä terveydenhuoltojärjestelmää.

Beninin alueellisessa terveydenhuolto- järjestelmässä sairaanhoitajat ja etenkin johtavat sairaanhoitajat (Le Majeur) ovat keskeisessä asemassa, he hoitavat kaikki ”perustapaukset” ja he myös määrittelevät lääkityksen. Kun eteen tulee jokin vaikeampi tapaus niin sairaanhoitaja lähettää potilaan Hôpital de Zoneen (jos tarvitaan lääkäriä) tai johonkin muuhun yksikköön, josta lääkäri löytyy.

Teoriassa tilanne ei siis välttämättä ole kovinkaan hälyttävä. Panostamalla sairaanhoitajiin Benin on pystynyt luomaan laajan perusterveydenhuollon verkon missä pyritään, silloin kun se on järkevää, hoitamaan potilaat mahdollisimman lähellä potilaan kotia. Esimerkiksi normaali malariatapaukset voidaan usein todeta melko helposti ja niiden (lääke)hoito on yleensä melko standardia – hoidon aloittamisen nopeus onkin tärkeämpää kuin lääkärin läsnäolo. Eli panostus laajaan perusterveydenhuollon verkkoon, joka toimii sairaanhoitajien vetämänä ei ole välttämättä ollenkaan huono ratkaisu.

Toinen kysymys on, onko lääkäreitä tarpeeksi siellä missä heitä tulisi olla, eli sairaaloissa. Vastaus tähän on melko selvä ei. Kuunneltuani grand-popolaisten kokemuksia Comén aluesairaalarasta, tulin vakuuttuneeksi siitä, että lääkäreistä oli selkeä pula ja että lääkärille hoitoon pääsy oli erittäin vaikeaa.

Miten hoidon porrastus toimii käytännössä alueellisella tasolla?

ONNISTUNUT terveydenhoidon porrastus tarkoittaa sitä, että oikeat tapaukset hoidetaan oikean tason yksiköissä, eli pienet naarmut ja helpot ripulitapaukset voidaan hoitaa kyläyksiköissä, joista löytyy useita peruslääkkeitä, isommissa yksiköissä voidaan hoitaa esim. synnytykset, useimmat malariatapaukset, jne. ja loput tapauksista tulisi siirtää aluesairaalaan jne.

Tähän hoidon porrastukseen liittyy selviä rakenteellisia ongelmia beniniläisessä terveydenhuoltojärjestelmässä. Käytännössä on käynyt niin, että näissä pienissä kyläyksiköissä, joissa on yleensä yksi tai kaksi epäpätevää hoitajaa hoidetaan synnytyksiä, malariaa ja muita tapauksia, jotka pätevän henkilökunnan tulisi hoitaa. Tästä seuraa tietenkin suuria riskejä potilaille.

Kyläyksiköt eivät saa julkista rahaa, potilaat maksavat lääkkeet ja hoitajien palkat koostuvat kokonaan potilasmaksuista (valtiolta saattaa tosin saada jonkinlaista starttirahaa kyläyksiköjen perustamiseen). Tämä on johtanut siihen että rahapulan kanssa kamppaileva terveystoimi on

ollut myötämielinen niiden perustamiselle ja niitä onkin noussut enemmän tai vähemmän terveydenhoitoon soveltuviin taloihin ympäri Beniniä. Tällainen kehitys ei voi olla hyvästä, sillä vaikka maantieteellinen kattavuus näin paraneekin niin hoidon laatu laskee.

Lisäksi kyläyksikköjen lisääntyminen vie pois huomiota siitä tosiasiasta, että Beninin terveydenhuoltojärjestelmä kaipaa lisää julkista panostusta, etenkin suuriin erikoisyksikköihin kuten aluesairaaloihin (saatoin itse todeta että ainakin Comén sairaala oli todella rapaisessa kunnossa).

Kansainväliset avustusjärjestöt voivat joskus hämmentää tilannetta entisestään. Tästä hyvä esimerkki on erään ranskalaisjärjestö, joka lahjoittaa sairaalalaitteita. Tapasin projektia johtavan ranskalaisnaisen, hän kertoi kuinka hän ja hänen järjestönsä aikoivat uudelleen herättää henkiin Tokpa Aizon kyläyksikön luovuttamalla sinne koko joukon laitteita, jotka olivat jääneet yli eräästä ranskalaisraaalasta. Jos tarkastelee kyseistä projektia beniniläisen todellisuuden näkökulmasta niin se vaikuttaa melko huonolta idealta. Kyläyksiköissä kun ei ole pätevää henkilökuntaa, joka voisi laitteita käyttää; niillä ei ole myöskään resursseja ylläpitää ja korjata näitä laitteita, ja vaikka resursseja olisikin niin näissä yksiköissä ei joka tapauksessa ole tarkoitus tehdä mitään toimenpiteitä joihin näitä laitteita tarvittaisiin. Niinpä onkin todennäköistä, että jos sairaalalaitteet joskus päätyvät Tokpa Aizoon, ne tulevat olemaan parhaimmassa tapauksessa alikäytössä, mutta todennäköisimmin ne ruostuvat pois pikkuhiljaa. Asia on tietysti aivan toinen, jos julkinen valta suostuu ottamaan vastuun laitteista ja sijoittaa pätevää henkilökuntaa Tokpa Aizoon.

Tällöin kyseessä ei olisikaan enää kylän terveysasema vaan se nousi nousisi automaattisesti ylempään luokkaan.

Miten Beninin terveydenhuoltojärjestelmää voisi parantaa?

BENININ kuten kaikkien Saharan eteläpuolisten Afrikan maiden terveydenhuoltojärjestelmästä puuttuu resursseja. Resurssien lisääminen terveydenhuoltoon onkin yksi Beninin haasteista tulevaisuudessa. Mutta on myös ensiarvoisen tärkeää pohtia sitä miten jo ennestään olevia resursseja käytetään. Tällä hetkellä Beninin terveydenhuoltojärjestelmä on melko sekava eikä hoidon porrastus aina toimi.

Tästä on seurauksena se, että resurssit eivät aina ohjaudu tehokkaimmalla tavalla. Lisäksi hoitoon hakeutuminen on potilaan näkökulmasta

hankalaa, koska hän ei usein tiedä mitään erias-
teisten hoitoyksiköiden eroista.

Yksi keino parantaa paikallista terveydenhuol-
toa on erilaisten yksiköiden tasapäistäminen.
Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että resursseja
voisi lisätä esimerkiksi myös alemmilla tasoilla,
niin että niihinkin tulisi laboratoriot sekä toimiva
lääkäripäivystys. koska joissakin ylemmissä yk-
siköissä henkilökuntaa tuntuu olevan ihan liaksi
asti.

Lisäksi tulisi pohtia todella tarkasti mitä kylä-
yksiköille pitäisi tehdä. Paras vaihtoehto olisi tie-
tysti se että niiden rahoitusta ja henkilöstö-resurs-
seja parannetaan.

*Kirjoittaja oli stipendiaattina
Villa Karossa keväällä 2007.*

Öljyä Beninin edustalla

BENININ VALTIO on virallisesti ilmoittanut, että se
ryhtyy hyödyntämään maan edustalta löydetty-
jä öljyesiintymiä. Tällä hetkellä ei ole varmuutta
ovatko esiintymät samoja, jotka itse asiassa löy-
dettiin jo noin kymmenisen vuotta sitten, mutta
jotka sen aikaisilla hinnoilla eivät olleet taloudel-
lisesti kannattavia.

Yksi asia on kuitenkin varma: ulkomaiset yri-
tykset tulevat olemaan lähitulevaisuudessa huo-
mattavasti kiinnostuneempia Beninistä kuin tähän
asti. Löytyykö Suomesta aktiivisuutta tässä mie-
lessä?

*Näyte Villa Karon pienoismuseon kokoelmien us-
konto-osiosta: afrikkalaisen puuveistäjän tekemä
korkokuva, joka esittää Moosesta ja laintauluja.
Soile Rinno palaa tammikuussa -08 päivittämään
pienoismuseon kokoelmat ja näyttelyn.*

Reijo Mälkiä:

TATA SOMBA – ASUNTO JA LINNAKE

LUOTEIS-BENINISSÄ Atakora-vuoriston silmää hivelevän kauniiden laaksojen läpi matkaavaa kohtaa hämmästyttävä näky. Joka puolella kohtaa pieniä linnoja kuin satukirjan kuvituksesta. Ne ovat alueella vuosisatoja asuneiden sombien asuinrakennuksia, joissa yhdistyy niin asumisen kuin puolustuksen tarpeet. Mutta mikä on niiden synnyn takana, sillä rakentaminenhan on vain sen toteuttaneen kulttuurin pintaa?

Valok. Guy Catherine's Collection

Valokuva tata sombasta 1900-luvun alusta. Talo on tyyppiä Tata-Berba

Afrikka ei ole vain suurkaupunkien kaaosta ja aaltopeltihökkeleitä tai traditionaalisen rakentamisen osalta lehti- ja savimajoja, vaan tuolta suurelta mantereelta löytyy hämmästyttävän innovatiivisia rakentamisratkaisuja. Yhtenä esimerkkinä Länsi-Afrikan vuoristoseudulta sombatalo, jonka elinkaari asianmukaisesti ylläpidettynä ylittää sataankin vuoteen.

Sombat (heimon virallinen nimi on **Betamaribe**) ovat Beninin varhaisimpia asuttajia, alun perin lähtöisin Burkina Fason alueelta. Heidän ”löytämisensä” runsaat 30 vuotta sitten oli pieni sensaatio. Nämä alastomat ”villit” ryhtyivät löytämisensä jälkeen käyttämään vaatteita, mutta muutoin ovat säilyttäneet alkuperäiset traditionaaliset tapansa viljellä maata, kalastaa, metsästää jousilla ja nuolilla sekä asua ainutlaatuisissa savilinnoissaan. Sombat eivät asu tiiviissä kyläyhteisössä vaan kukin perhe omassa linnoituksessaan kunnioittavan välimatkan päässä naapurista. Sombilla on kuningas, muttei esimerkiksi kyläpäälliköitä, vaan kunkin perheen pää on päällikkö talossaan. Hierarkian puuttuminen ei kuitenkaan

tarkoita, ettei yhteisöllisyys olisi arvossaan. Sombatalo rakennetaan yleensä talkootyönä, ja rakennuksen suuresta koosta huolimatta työ kestää vain 1 – 3 kuukautta. Vaaran uhatessa apua tarvitseva somba puhaltaa pilliin ja pian hänen talonsa ympäristö on täynnä taisteluvälineitä heimoveljiä. Ja vanhuksia ja pappeja kunnioitetaan.

Tata somba, sombatalo

SOMBATALO perustuu kartiomalliseen cone-on-sylinder-taloon, 1200-luvulla kehittyneeseen innovaatioon, jossa seinät rakennettiin paikallisesta maamassasta ilman erillistä puista tukirakennelmaa. Se on ilmeisesti paimentolaisten kehittämä ja sombat toivat sen mukanaan Burkina Fasosta. Hieman vastaavaa tyyppiä esiintyy nimellä *Somolo* ja *Tambernu* Burkina Fasossa sekä *Ssola* Pohjois-Togossa, mutta näissä käytettiin kantavana rakenteena myös puupilareita.

Valok. Reijo Mälkiä

Tata somba Eppi Agayan kylästä. Talo on tyyppiä Tata-Otammari.

Sombatalossa käytettyyn muotoon rakennusratkaisu kehittyi käytännön tarpeista: piti suojautua villieläimiltä ja ennen kaikkea pohjoisen vihollisen ratsuväeltä. Yksikin perhe pystyi ruokavarustojensa myötä pitämään puoliaan päiväkausia. Parhaimmillaan lähes metrin paksuiset seinät kestivät murtamisyrietykset. Sombia olisi haluttu orjiksi kädentaitojensa takia, mutta vastus osoittautui niin työlääksi, että orjakauppiat oppivat pian etsimään puolustukseen vähemmän varautuneita heimoja.

Sombatalot on luokiteltu seuraaviin perustyypeihin:

Tata-Berba (tata = talo) on perinteisin tyyppi. Rakennuksen ainoa sisäänpääsy kulkee tikkaita myöten toisen kerroksen tasanteelle ja siitä toisia

tikkaita alas pihamaalle. Vaaran uhatessa ulkotikkaat vedettiin ylös ja vihollisen ratsumiehet saivat terrassin vallitukselta nuolisateen niskaansa. Puolustusnäkökohdat ohittivat käytännön asumisen tarpeen ja nykyään tätä tyyppiä ei enää ole käytössä. *Tata-Otammari* on yleisin käytössä oleva malli. Sisäänkäynti on maanpinnan tasolta. Pohjakerroksen on majoitettu perheen karja, siellä on tulisija ja siellä tapahtuu myös osa ruoanvalmistusta, mm. jauhaminen. Takaoikealta löytyy myös petipaikka perheen isälle, kun hän ei enää pysty kiipeämään kattoterassille, ja eläintensä keskelle hän myös aikanaan kuolee. Tämän ison huonetilan kyljessä on pieni torni, jossa on emännän varsinainen ruoantekopaikka, josta pääsee tikkaita myöten ruokailuterassille, jossa myös pienemmät lapset pestään. Ruokailuterassilta pääsee varsinaiselle kattoterassille, jossa on tornimainen emännän ja lasten makuuhuone, isännän samanlainen makuuhuone ja tarpeellinen määrä pieniä varastotorneja, usein kolme kappaletta. Nämä oli katettu olkikatolla, joka oli nostettavissa pois. Makuuhuoneet jotka olivat noin metrin syvyisiä poteroita kattotanteeseen verraten oli nekin katettu olkikatteella, jos oltiin viljanviljelyseudulla. Muutoin ne olivat kattamattomat eli nukuttiin taivasalla.

Tilankäyttö oli äärimmäisen funktionaalista. Ja tässäkin tyypissä oli puolustusnäkökohdat mietitty. Isännälle oli paikka pimeässä takaoikealla sekä vanhimmalle pojalle ja toiseksi vanhimmalle pojalle teräaseineen vasemmalla puolella. Isännän ampuma myrkkynuoli tainnutti sisään ryntäävän vihollisen ja isän antamasta kilistysäänestä pojat riensivät lopettamaan vihollisen, jos tämä oli vielä hengissä. Ja jos tunkeutujia oli liikaa yhdelle perheelle, isäntä puhalsi pilliin, jolloin lähiseudun sombamieliset riensivät apuun.

Tata-Ossaria esiintyy vain Kouaba-nimisellä paikkakunnalla. *Tata-Otchaou* mallissa pohjakerroksen ja asuinkerroksen välillä ei ole sisäyhteyttä. *Tata-Tayabaa* tunnetaan vain yksi kuninkaallinen malli.

Jokainen sombatalo on yksilöllinen ja elää perheen tarpeiden mukaan. Lähtökohtaisesti kuitenkin pohjakerros toimi eläinsuojana ja aputilana sekä ylempi, katotasannekerros asuintilana. Rakentamisessa noudatettiin tiettyjä koodauksia. Sisäänkäynti rakennettiin aina auringonlaskun suuntaan, länteen, koska sombien käsityksen mukaan kaikki paha tuli idästä. Sisäänkäynnin yläpuoliset kaksi katettua tornia osoittivat, että talossa oli isäntä. Ne purettiin, kun vanha isäntä kuoli ja nuorimmalla pojalla olivat vielä kesken tietyt initiaatorituaalit, jotka ”virallistaisivat” hänet uudeksi isännäksi.

Valok. Reijo Mälkiä

Sombatalon isäntä näyttämässä, miten taloon hyökännyt vihollinen tainnutetaan nuolella.

Usein käytäntö johtui kuitenkin puhtaista käytännön syistä; esimerkkinä rakennusmateriaalina käytettyyn saviseokseen sotkettu termiittikeon ainekset. Termitit jättivät rakennuksen rauhaan, kun haistoivat tutun pesätuoksun. Sekä ruokailutasanteella että kattotasanteella oli asianmukaiset kallistukset ulkoseinän vedenheittäjiin, joiden alla saatettiin peseytyä.

Elämää sombatalossa

AFRIKKALAISEEN TAPAAN asuinrakennus on perhekohtainen. Jos perheestä ei löydy talonpidolle jatkajaa, talo jää tyhjilleen. Toinen perhe ei voi muuttaa taloon, jota hallinnoi entisen kuolleen isännän henki. Niinpä tyhjiä, raunioituvia sombataloja näkee varsin paljon. Kun isäntä kuolee, taloa jää pitämään nuorin poika. Vanhemmat pojat ovat yleensä siinä vaiheessa jo muuttaneet pois ja rakentaneet omat talonsa. Samoin tyttären on naitu muualle, useinkin jo viidentoista ikäisinä.

Tilanne on sombien asuinalueella ollut siinä mielessä hyvä, että on vallinnut ns. frontier-tilanne, jossa väestönkasvu on hoitunut ottamalla

käyttöön uusia maa-alueita. Tarinan mukaan kun nuorukainen on varttunut miehen ikään ja on aika perustaa perhe, hän ampuu nuolen, ja sinne minne nuoli laskeutuu, rakentaa oman tatan. Maahan ei sombien mukaan kuulu kenellekään, ei edes päällikölle tai kuninkaalle. Maa on pyhää, sen on katsottu olevan sinne haudattujen esi-isien omaisuutta, josta asumiseen käytetään tiettyjä, kaikkien tuntemia alueita ja niihinkin on mahdollista saada vain käyttöoikeus, ei omistusoikeutta. Kestääkseen 100 vuotta sombatalo vaati asianmukaista ylläpitoa. Joka vuosi sadekauden jälkeen uusittiin ulkoseinän pintaslammaus, mikä oli naisten työtä. He koristelivat samalla seinän samoilla kuvioilla, joita sombilla oli vatsassa ja selässä. Tornien olkikatteet uusittiin joka kolmas vuosi. Puinen välipohja uusittiin joka kymmenes vuosi. Välipohjan säilymistä pitkitti tulen käyttö, mistä oli lisähyötynä se, että pohjakerroksessa savu karkoitti hyönteiset.

Sombatalo täyttää hyvin ekologisen rakentamisen tunnusmerkit: se on tehty paikalta saatavista luonnon materiaaleista, paksu savikerros tasaa hyvin lämpötilan vaihtelut ja rakennus istuu hyvin maisemaan.

Yhteenveto

TATA SOMBAA ja sen Togon puoleista sukulaismuotoa tata tambermaa löytyy kymmenkunta tyyppiä. Sombatalon synnyn samoin kuin asutuksen hajauttamisen takana ovat käytännön, erityisesti puolustukselliset tarpeet, mutta myös sombien keysittämätön individualismi. Se taas on nähty reaktiona Dahomeyn orjakauppiaiden sekä kristinuskon ja islamin etenemispyrkimyksille.

Sombataloissa tutkimussarkaa riittäisi yllin kyllin. Natitingoun aluemuseossa, (Musée d'Arts et de Traditions Populaires) pahoiteltiin, ettei Beninin valtiolta löydy rahoitusta siihen.

Arkkitehti Reijo Mälkiä vietti runsaat kaksi kuukautta keväällä 2007 Länsi-Afrikassa tutustumassa paikalliseen rakentamiseen

Tärkeimmät lähteet:

Joseph N'tcha, sombasyntinen opas,

email: josephntcha@yahoo.fr

Musée Régional de Natitingou

Hannu Aaltonen:

Ympäristötaideteos Krassi Villa Karon puistoon Grand Popoon

SUOMALAINEN kymmenen kuvanveistäjän ryhmä kävi lokakuussa toteuttamassa ympäristö- taide- teoksen Villa Karon kotikylään Grand Popoon. Krassi nimen saanut teos sijoittuu perusosak- si ravintokasvitarhaan, mallipuutarhaan, jonka suunnittelee beniniläisten naisten kanssa ravinto- tutkija Heli Kuusipalo, joka kävi aivan äskettäin Grand Popossa. Hänen suunnittelemansa puutar- han toteuttaa grandpopolainen Amatsonit-nais- ryhmä. Suomalaisten Marttojen tyyliin toimivat amatsonit auttavat mallipuutarhassa annettavalla opastuksella beniniläisiä käyttämään ruoassa kas- veja, joiden ravintosisältö edistää terveyttä.

Krassi nimen teos sai laattojen muodosta, joka on tyylitelmä krassi-kukan lehdestä.

Krassi ympäristötaideteos on sananmukaises- ti Amatsonien opetustoiminnan tyyssija, vankka alusta. Kuvanveistäjä **Anneli Sipiläisen** johtama veistäjäryhmä sommitteli keskelle mallipuutarhaa betonisen opetusalueen, jonka ylle rakennetaan vie- lä afrikkalaisen mallin mukainen katos antamaan suojaa auringolta ja sateelta. Suojaisassa ilmassa tilassa puutarhan sydämessä Amatsonien opetus on mallikasvustojen keskellä.

Ympäristötaideteos muotoutuu tavallaan osaksi myös lähituntumaan seuraavina vuosina syntyvää veistospuistoa, jonka ensimmäiseksi elementiksi kuvanveistäjä **Pertti Kukkonen** opiskelijaryhmän- sä kanssa teki taannoin kolmiosaisen veistoksen.

Pepen ryhmän teosta lainaten Krassin tekijät muotoilivat puutarhan opetus-levähdysalueen muun muotoiseksi. Symboliikka on selkeä.

Krassi muodostuu Krassi-kukan lehden muotoisista betonilaatoista. Samanlaisista laatoista muotoiltiin myös käytävä, joka johtaa mallipuutarhan portilta opetuskatokseen. Laattoja voidaan käyttää myös puutarhan huoltokäytävien elementteinä ja astinkivinä kasvustojen välissä. Laatat ovat valkoisia, harmaita ja punaisia. Kokonaisuutta rytmittävät myös pienet punaiset ja valkoiset laattaelementit.

Krassin teossa erinomaisena ahertajana työskenteli betonimestari **Boris Azianou** apumiehineen. Kolmen viikon prosessi toteutui sujuvasti Villa Karon vahvalla tuella, toiminnanjohtaja **Kwassi Akpladokou** kuittasi kaikki ongelmakohdat, myös sementin saannin, toteamuksella No problem . Henkilökohteisesti hän uurasti yhä uudelleen materiaalia vaikeuksista lannistumatta.

Karin Widing ja Kaisa Lindström asettelivat laattoja betonimestari Boris Azianoun kanssa.

Otava-ryhmä

YMPÄRISTÖTEOKSEN toteuttaneeseen ryhmään kuuluvat **Karin Widing**, (joka muotoili Krassin) Helsingistä, **Tilla Kekki** Järvenpäästä, **Juha Länsiluoto** Hyvinkäältä, **Jorma Silvennoinen** Espoosta, **Markku Heinonen** Lohjalta, **Liisa Lankinen** Espoosta, **Kaisa Lindström** Mikkelistä, **Marjatta**

Järvinen Lahdesta ja **Hannu Aaltonen** Huittisista. Ryhmään kuuluu myös **Seija Tavasti** Kemiöstä. Muottimestarina toimi **Seppo ”Jallu” Järvinen** Lahdesta ja dokumentoijana **Lasse Lindström** Mikkelistä.

Veistäjäryhmä on toiminut kuvanveistäjä, professori emerita (TAIK) **Anneli Sipiläisen** johdolla jo parikymmentä vuotta. Yhteisiä työpajoja on Suomen lisäksi ollut Virossa ja Latviassa.

Ryhmän tunnuksiksi teoksen yhteyteen Villa Karon puistoon liitettiin krassinlehtilaatta, johon sijoitettiin pronssinen Otavan tähtikuvio. Ryhmän toistuva toimipiste on ollut kaiken aikaa Otavan opisto, kansanopisto Mikkelissä.

Afriikkaa Huittisiin

VILLA KAROSSA työskennelleen veistäjäryhmän Afrikka-hankkeen perusajatuksiin on alun perin kuulunut afrikkalaisista kokemuksista, elämyksistä ja taustoista nousevan taidenäyttelyn toteuttaminen Suomessa. Näyttely tehdään **Katugalleria Huittisen** nykytaidenäyttelyiden sarjaan seitsemänneksi näyttelyksi.

Africa Afrikkamme -näyttely avautuu Huittisten kaduilla ja muissa julkisissa tiloissa 7.6.2008 kello 11. Näyttely päättyy 24.8.

Näyttelyn 12. taiteilijaksi liittyy silloin Katugallerian toinen toimija, kuvataiteilija **Minna Karu** Huittisista.

Näyttelyn toteuttaminen on käynnistynyt vahvasti. Ryhmä toi muassaan Grand Poposta runsaasti aineistoja ja materiaaleja useisiin teoksiin.

* * *

Valok. Gunnel Adlercreutz

Togolainen talonrakentaja on taatusti joko unelmoinut matkustamisesta tai jopa matkustellut paljon, koska on lisännyt taloonsa lentokoneen, junan ja laivan!

HOITAA KAIKEN MUUN PAITSI MATKAKUUMEEN

MATKAILUKLINIKKA
TRAVEL CLINIC
POSTITALON LÄÄKÄRIASEMA

00100

JÄSENLEHTI / MEDLEMSBLAD

Annankatu 31-33 E 67 / Annegatan 31-33 E 67
00100 Helsinki / 00100 Helsingfors
Toimittajat / Redaktörer
Kristian Vakkuri Puh / Tel 050-338 6918
Jussi Moilanen Puh / Tel 045-110 2229
E-mail: jasenlehti@hotmail.com
ISSN 1796-7554

VILLA KARON YSTÄVÄT r.y. VILLA KAROS VÄNNER r.f.

Toiminnanjohtaja / Verksamhetsledare
Juha Vakkuri puh/tel 09-2783 898
Järjestösihteeri / Organisationssekreterare
Maisa Toivonen puh/tel 09-2783 845

Osoite / Adress:
Annankatu 31-33 E 67 / Annegatan 31-33 E 67
00100 Helsinki / 00100 Helsingfors
Puh / Tel 09-2783 898
E-mail: villakaro@villa-karo.org
www.villa-karo.org

VILLA KARON YSTÄVÄT r.y. VILLA KAROS VÄNNER r.f.

Hallitus/Styrelse
Chris Nyström, pj puh/tel. 0500-425 023
Catarina Doepel, puh/tel. 0400-784 738
Gunborg Gayer, puh/tel. 040-3345 111
Birgitta Kantola, sähköp. bkantola@nic.fi
Matti-Juhani Karila, puh/tel. 040-5832 457
Juha Vakkuri, puh/tel. 040-5812 248

TUKITILI / STÖDKONTO:
NORDEA 101930-209578